

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2011 | Vol. 3 | No. 2 | ISSN 1803-8220

MALCOVÁ, Karolína (2011). Švédská cesta vývoje lokální samosprávy: Free commune experiment. *Acta Politologica* 3, 1, s. 163-177. ISSN 1803-8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,

Katedra politologie Institutu politologických studií

Švédská cesta vývoje lokální samosprávy: *Free commune experiment*¹

Karolína Malcová²

Abstract:

The article provides a qualitative analysis of the local government development in Sweden. This case study focuses on the Free Commune Experiment (FCE) and describes particular phases of this project within the time period from 1984 till December 1991, stressing the aspects of decentralization and deregulation. It particularly deals with a right to establish a more flexible structure of the municipal committees and authorities which were granted a permission to be exempted from central government regulations, thus avoiding the excessive burden to the optimal adjustment to local needs. The article also mentions facts that initiated the FCE project, analyzes the FCE structure and gives an overview of its results, covering the parlous issues of the process.

Key words: *free commune experiment, Sweden, local government, local autonomy, inter-governmental relations, decentralization, deregulation.*

Švédský termín *frikommuneforsøk* označuje projekt 80. let 20. století, jehož cílem bylo posílení autonomie orgánů lokálních samospráv.³ *Free commune experiment* (dále pouze FCE) neboli „experiment svobodných komun“ bývá interpretován jako specifická nordická forma decentralizačního procesu, který právě v době 80. let probíhal ve státech západní Evropy. [Baldersheim, Ståhberg 1994: 7] Švédsko bylo první zemí, ve které byl program FCE představen a uveden do praxe, nicméně velice brzy se stal inspirací pro téměř všechny ostatní nordické státy.⁴ Hlavním iniciátorem celého projektu byla komunální úroveň, která jeho prostřednictvím usilovala o rozšíření svého autonomního statusu a o získání možnosti účinnější (sebe)adaptace na podmínky konkrétního prostředí.

¹ Tato stať vznikla v rámci výzkumného projektu GA ČR P408/10/0811 „Nástroje slučování fragmentovaných lokálních samospráv. Zkušenosti a praxe evropských zemí a analýza jejich možného využití v České republice.“

² PhDr. Karolína Malcová je interní doktorandkou katedry politologie IPS FSV UK v Praze. Kontakt: karolina.malcova@seznam.cz.

³ S ohledem na švédský třístupňový systém vlády (podrobněji viz text níže) je v celém textu užíván pojem „lokální“, popř. „komunální“ ve vztahu k obcím a/nebo okresům. V případě, že se jedná výhradně o obce, pak je používáno označení „obecní“ nebo „místní“, v případě okresů „okresní“.

⁴ Z tzv. nordických států (*Nordic countries*), formujících region na severu Evropy, se jednalo o Dánsko, Finsko a Norsko. Pouze Island švédský vzor „svobodných komun“ nepřevzal. [Baldersheim, Ståhberg 1998: 4]

Překládaná stať podrobně sleduje vývoj lokálních samosprávných orgánů v rámci případové studie projektu *free comunne experiment* ve Švédsku, který byl vyhlášen roku 1984 a probíhal až do konce roku 1990. Pozornost je úzce zaměřena na jednotlivé etapy, jimiž projekt FCE procházel, tzn. na iniciační a přípravnou fázi, období legislativních úprav, období podávání výjimek ze strany lokálních orgánů a fázi implementace. Z důvodu zasazení problematiky FCE do širšího kontextu předchází této části textu stručný výklad událostí, které se odehrály v druhé polovině 20. století na úrovni lokálních samospráv a vyústily v zavedení „svobodných komun“. Na závěr jsou shrnuty výsledky programu FCE a je zhodnoceno, nakolik byl projekt v jednotlivých jeho oblastech úspěšný či neúspěšný. Účelem statí je podnítit debatu o možnostech transformace komunálního politického systému v prostředí České republiky a nabídnout alternativní způsob řešení problémů obecních samospráv.

Systém lokální samosprávy (*den kommunala självstyrelsen*) je ve Švédsku tvořen autonomními orgány na dvou úrovních, a to úrovni obecní (*kommuner*) a okresní (*landstig*). [Lindström 2001: 324] V současnosti se jedná o 290 obcí a 20 okresů⁵, v rámci kterých jsou ustavovány víceúčelové a vzájemně nezávislé orgány. Existence lokální samosprávy je zakotvena ústavním zákonem jako jeden ze základních kamenů švédské demokracie,⁶ [Gustafsson 1991: 170] rozsah pravomocí státu (resp. centrální vlády) zasahovat do vnitřních záležitostí lokálních samospráv však ústava nezakládá. [Bäck, Johansson 2010: 199–201] Přesnější „mantinely“ vymezující postavení a pravomoci lokálních orgánů jsou zakotveny v Zákoně o lokálních samosprávách (*Kommunallagen*), který byl během posledních padesáti let několikrát aktualizován a pozměněn. Samotná forma a struktura systému lokální samosprávy byla a dodnes je hluboce ovlivňována švédským modelem *welfare state*⁷, přesněji politickým konceptem *Folkhemmet*, který rozvíjel model sociálního státu a přikládal v něm klíčovou úlohu právě lokální úrovni (tzn. obcí a okresů). V současné době nesou přímo volené lokální orgány odpovědnost za poskytování těch služeb, které jsou nejbližší občanům.⁸ Obce a okresy jsou integrační součástí státu, jelikož v praxi

⁵ Přesněji se jedná o 18 okresů a 2 regiony (Västra Götaland a Skåne).

⁶ První článek švédského ústavního zákona říká, že „(Z)drojem veškeré státní moci ve Švédsku je lid. Švédská demokracie je založena na svobodě názorů a všeobecném a rovném volebním právu. A má být vykonávána prostřednictvím reprezentativní a parlamentní politiky a prostřednictvím lokální samosprávy. Veřejná moc má být uplatňována dle práva. [The Instrument of Government, Chapter 1, Art. 1] (volný překlad z anglické verze)

⁷ Pojem *welfare state* označuje vládní koncept, v rámci kterého je primárním úkolem státu ochrana a podpora ekonomického a sociálního blaha všech jeho občanů. Termín samotný se v tomto významu začal užívat na konci 30. let. Již v roce 1928 vystihl jeho podstatu lídr švédských sociálních demokratů Per Albin Hansson ve svém parlamentním projevu označením „domov lidu“ (*folkhemmet*). [Jönsson et al. 1999: 11]

⁸ Obecní samosprávy jsou povinně odpovědné za poskytování veřejných služeb v následujících oblastech: sociální služby, péče o děti a předškolní péče, péče o seniory, podpora fyzicky a psychicky postižených, základní a střední vzdělávání, územní plánování, ochrana zdraví a životního prostředí, komunální služby (svoz odpadů a úklid ulic), záchranářské služby a připravenost na nouzový stav, vodovodní a kanalizační systém. Povinné aktivity okresů/regionů pokrývají dvě stěžejní oblasti, kterými jsou zdravotní péče a regionální rozvoj.

implementují politiku centrální vlády, současně však disponují poměrně velkou mírou autonomie. [Montin, Amnå 2000] Patrně nejvýznamnější pravomoc obcí a okresů představuje oprávnění k výběru lokálních daní,⁹ nezanedbatelný význam má rovněž pravomoc samostatného nastavení vnitřní organizace lokálních orgánů. Kromě poskytování veřejných služeb vykonávají obecní samosprávy funkci dozorčího orgánu a zaměstnavatele.¹⁰

Ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že rozdíly mezi švédskými a českými obcemi jsou nepřekonatelné, přesto lze nalézt několik společných nebo alespoň podobných problémů, s nimiž se české obce potýkají a s nimiž se snažila komunální úroveň ve Švédsku vyrovnat v rámci programu FCE. I v českém prostředí komunální politiky se ozývají hlasy požadující přehodnocení vztahu mezi lokální úrovní a centrální vládou, hlasy usilující o širší autonomii či o změny v systému státního financování obcí směrem ke zvýšení efektivity jejich hospodaření. Kromě toho lze sledovat i čas od času se vynořující debatu o přílišné fragmentaci obcí do extrémně malých jednotek, která ve Švédsku probíhala v polovině minulého století a byla řešena dvěma vlnami reformů vedoucích ke sloučení obcí do demograficky větších celků. Problémy vyvolané hraničními změnami obcí, pak vyústily právě ve vyhlášení programu FCE, jenž měl ukázat vhodné způsoby jejich řešení.

Význam FCE lze nalézt minimálně v tom, že otevírá možnost inspirace švédským modelem řešení problémů, který je založen na bázi experimentu. Zavedení určitých opatření takzvaně na zkoušku může patrně nejdůkladněji ověřit jejich fungování v praxi. Vyhodnocení výsledků, pozitiv a negativ zavedených opatření po ukončení „zkouškového období“ determinuje následující legislativní kroky, které určí finální podobu všeobecně platného zákonného nařízení. Takový postup byl aplikován právě v rámci tzv. *free commune experimentu* v první polovině 80. let 20. století. Využití experimentální metody za účelem zavedení nových opatření na lokální úrovni je pro švédské, resp. nordické prostředí charakteristické a rozhodně nebylo aplikováno pouze v tomto konkrétním případě. Již v 70. letech byly na bázi experimentu zaváděny tzv. sousedské komise. [Häggroth 1993: 27; Montin 1993: 49] Po roce 1990 se jednalo například o možnost ustavení nového modelu lokálních školských komisí, v nichž většinové zastoupení získali hlavní uživatelé této služby, tzn. rodiče školáků. [Montin 2000: 15] Dalším příkladem je ustavení dvou „super okresů“, které byly vytvořeny spojením dosavadních okresů v severní a jižní části Švédska za účelem podpory spolupráce v otázkách regionálního rozvoje. [Rose, Ståhlberg 2005: 92–93]

⁹ Celkový odvod lokálních daní průměrně odpovídá 30 % zdanitelných příjmů občanů, přičemž zhruba 20 % směřuje do rozpočtu obcí a zbylých 10 % do rozpočtu okresů.

¹⁰ Obecní orgány dozorují mj. míru znečištění vzduchu a vody či správnost značení potravin. Zaměstnavatelem je obec přibližně pro 800 tisíc obyvatel Švédska, tedy asi pro jednu pětinu občanů. Největší podíl z nich (téměř 70 %) je zaměstnán v sektoru vzdělávání a sociální péče.

Historický vývoj na komunální úrovni po druhé světové válce do vyhlášení Free Commune Experimentu

Švédský komunální systém prošel v druhé polovině 20. století poměrně složitým vývojem, na kterém se výrazně podílelo jeho sepětí s konceptem *welfare state*. Rozvoj veřejného systému sociálního zabezpečení odstartoval už ve 30. let, nicméně ve zvýšeném tempu se projevil zejména po druhé světové válce. Od poloviny 60. let byl dokonce označován za tzv. revoluci ve veřejném sektoru, která probíhala ruku v ruce s pokračujícími procesy industrializace, migrace a urbanizace.¹¹ Mohutné rozšiřování státem garantovaných veřejných služeb bylo doprovázeno prudkým nárůstem počtu zaměstnanců¹² a rapidní výstavbou nových mateřských školek, škol, nemocnic a klinik, radnic, ale i plaveckých bazénů, center volného času apod. [Jönsson et al. 1999: 14] Důsledky těchto významných změn ve veřejném sektoru se projevovaly především na úrovni lokálních samospráv, které nesly hlavní odpovědnost za většinu veřejně poskytovaných služeb. Švédský model *welfare state* postupně získával ryze lokální charakter. Expanze veřejného sektoru tak byla souběžně doprovázena procesem decentralizace odpovědností za poskytování konkrétních služeb z centrální úrovně na úroveň lokální. [Gustafsson 1991: 171] Nastolený trend vedl doslova k „municipalizaci“ veřejného sektoru (viz Tabulka č. 1). [Rose, Ståhlberg 2005: 84]

Tabulka 1: Růst veřejného sektoru ve Švédsku na příkladě zaměstnanosti (%) ve veřejném sektoru, obchodu a průmyslu v letech 1965, 1970, 1977 a 1985

	1965	1970	1977	1985
Státní správa	5 %	5 %	6 %	6 %
Obecní a okresní správa	9 %	15 %	21 %	25 %
Státní zařízení a státem vlastněné obecní a okresní podniky	4 %	8 %	10 %	9 %
Obchod a průmysl	82 %	72 %	63 %	60 %

Zdroj: Gustafsson 1991:179

¹¹ V této souvislosti je třeba zohlednit problematiku vstupu žen na pracovní trh. Snížení počtu žen v domácnostech vyvolalo potřebu zajistit odpovídající míru veřejných služeb v oblasti poskytování péče o předškolní děti a rovněž péče o seniory. Největším podílem se zaměstnanost žen orientovala právě na práci ve veřejných službách provozovaných obcemi. Ženy se tak v podstatě staly na veřejném sektoru „duálně závislé“. [Jönsson et al. 1999: 13] Přesun obyvatel z venkovských oblastí do velkých měst pak způsoboval zvýšený tlak na obce za účelem zajištění bydlení, výstavby ulic, dodávek vody a elektřiny či budování odpadního systému. Další požadavky vznikaly v souvislosti s postupným zvyšováním životní úrovně obyvatel, které nárokovalo vyšší standardy poskytovaných služeb, včetně volnočasových aktivit. [Gustafsson 1991: 177]

¹² V roce 1978 odborová organizace sdružující zaměstnance lokálních samospráv početně převážila do té doby tradičně největší odborovou organizaci kovodělníků (*Swedish Metal Workers' Union*). [Jönsson et al. 1999: 14]

Stále se zvyšující nároky státu na lokální samosprávy v oblasti poskytování veřejných služeb, pokračující urbanizace a industrializace automaticky vyvolávaly zvýšený tlak na rozpočty obcí. S největšími ekonomickými problémy se potýkaly především malé venkovské obce, které přestávaly být schopny plnit své povinné závazky vůči obyvatelům.¹³ [Häggroth 1993: 5] Tyto problémy se staly natolik významné, že k jejich řešení již nepostačovaly dosud užívané metody,¹⁴ a proto centrální vláda přikročila ke sloučení malých obcí do demograficky větších jednotek. Novou podobu územních hranic samosprávných obcí určila reforma vytvářející velké obce (*storkommunreformen*), která vstoupila v platnost v roce 1952. Z původních 2 498 obecních samospráv poklesl jejich počet na 1 037, přičemž průměrný počet obyvatel obce vzrostl z 1 500 na hodnotu 4 100 obyvatel na obec. Daňový základ pro nově sloučené obce se tak více než zdvojnásobil. [Häggroth 1993: 7] Postupem času se však i tento krok začal jevit jako nedostačující,¹⁵ a proto bylo opětovně přistoupeno ke snížení počtu obcí. Druhá vlna reformy slučování obcí (*kommunblocksreformen*) byla schválena Riksdagem v roce 1962 s cílem vytvoření tzv. bloků obcí, v rámci kterých byly kolem přirozeného centra daného teritoria seskupeny jedna či několika přilehlých okrajových obcí.¹⁶ Tato reforma slučování byla uplatňována na základě svobodné vůle, kdy obce prostřednictvím spolupráce v rámci vytvořených „bloků“ měly dobrovolně přistoupit ke sloučení. Na konci 60. let se však ukázalo, že proces je příliš pomalý a obce preferují vzájemnou spolupráci, aniž by následně přistoupily k finálnímu kroku skutečného sloučení. Centrální vláda se proto rozhodla změnit taktiku, po parlamentním souhlasu vydala centrální nařízení o povinném sloučení obcí nejdéle k počátku roku 1974. V porovnání s již zredukovaným stavem z roku 1952 druhá reforma dramaticky snížila počet švédských obcí téměř na jednu čtvrtinu. V polovině 70. let území Švédska tvořilo 278 obcí, jež v průměru zahrnovaly 16 300 obyvatel. [Häggroth 1993: 8–9] Některé obce však svoji novou podobou rezolutně odmítly, takže během následující dekády došlo k rozdělení několika obcí do dvou či více samostatných jednotek. Celkový počet obcí se na konci 80. let ustálil na 286 místních samosprávách. [Montin 1993: 10; Montin, Amnå 2000: 157]

Po transformaci geografické a demografické struktury místních samospráv, která vytvořila ekonomicky silnější aktéry veřejného sektoru, pokračoval v 70. letech pře-

¹³ Na základě urbanizačního procesu docházelo k postupnému vylidňování venkovských obcí, které opouštěli především mladší lidé. Změny ve venkovských obcích se tak netýkaly jen snížení počtu obyvatel, ale rovněž jejich věkové struktury. Vyšší podíl starších populačních ročníků znamenal pro obce méně produktivních obyvatel, nižší příjmy z místních daní a vyšší nároky na poskytované služby.

¹⁴ Až do 50. let 20. století byly ekonomické problémy malých obcí řešeny třemi způsoby, konkrétně (a) dobrovolnou meziobecní spoluprací, (b) navýšením státní podpory směrem k malým obcím v rámci státních grantů a (c) přenosem konkrétních odpovědností obcí na okresní nebo centrální úroveň. [Häggroth 1993: 5; Jönsson et al. 1999: 21]

¹⁵ Vedle pokračující urbanizace a industrializace byl jednou z významných příčin přenos další povinnosti centrální vlády na obecní samosprávy. Během první poloviny 50. let získaly obce odpovědnost za poskytování povinné školní docházky (provozování základních škol). [Häggroth 1993: 8]

¹⁶ V rámci této druhé reformy slučování obcí byly lokální samosprávy definovány dle ekonomicko-geografického principu a ustavovány dle teorie centrálních míst. [Jönsson et al. 1999: 22]

nos povinností *welfare state* z centrální na lokální úroveň. [Bäck, Johansson 2010: 208] S probíhajícím decentralizačním procesem však stát stále intenzivněji reguloval obce ve výkonu svěřených pravomocí, čímž docházelo spíše k centralizaci a omezování autonomního rozhodování obcí. Obecní samosprávy se stávaly vlastně jen dekoncentrovanými orgány, které implementovaly politiku diktovanou centrální vládou. [Baldersheim, Ståhberg 1994: 3–4; Montin, Amnå 2000: 171] Širší rozsah poskytovaných veřejných služeb, nově navíc ošetřených standardy kvality [Häggroth 1993: 21], znamenal pro obce kontinuální navyšování jejich rozpočtu, který byl stále více dotován rostoucí sazbou lokálních daní. [Bäck, Johansson 2010: 202] Na konci 70. let navíc švédskou ekonomiku postihla recese a růst nezaměstnanosti. Celkově pak tyto faktory vytvářely silný tlak na zvýšení efektivity lokálních samospráv a jejich hospodaření.

Důsledkem sloučení obcí navíc došlo ke skutečně radikálnímu omezení počtu volených reprezentantů do obecních orgánů. Jejich počet se během patnácti let zredukoval o více než polovinu a v roce 1980 dosahoval z původních 188 tisíc pouze 83 tisíc volených zastupitelů v obcích. [Häggroth 1993: 13] Od druhé poloviny 70. let se tak ve zvýšené míře objevuje kritika upozorňující na oslabování demokracie na lokální úrovni, rostoucí vzdálenost mezi voličem a jím voleným reprezentantem,¹⁷ příliš slabou politickou kontrolu a nebezpečí byrokratické nadvlády.¹⁸ [Montin 1993: 11, 49, 52–53] K tomu se postupně začala projevovat nedůvěra občanů v tradiční stranický systém. Lokální odnože hlavních parlamentních stran se musely potýkat s nízkým zájmem o aktivní stranické členství (především z řad mladších populačních ročníků), s obtížemi při sestavování kandidátních listin do voleb a rovněž se snížením jejich mobilizačního potenciálu. [Montin 1993: 25] Nová konkurence tradičním politickým stranám začala růst v podobě čistě lokálních politických stran, které se zaměřovaly na témata úzce vymezeného geografického prostředí. [Lidström 2001: 325] Jako nové komunikační kanály se také začaly prosazovat různé občanské organizace typu nátlakových skupin pořádající kampaně, sepisující petice, lobbující u obecních zastupitelů apod.

Neutěšený stav lokálních samospráv bylo třeba začít řešit, a proto obce aktivně přistoupily k tomuto problému s cílem vymanit se z detailní státní kontroly, prosadit vyšší stupeň lokální autonomie a dosáhnout možnosti řídit aktivity obce dle konkrétních podmínek. [Ström 2000: 98] Zvýšení legitimacy orgánů lokálních samospráv mělo být dosaže-

¹⁷ V souvislosti s kritikou snížení úrovně demokracie na lokální úrovni je nutné zdůraznit, že reformy vedoucí ke sloučení obecních samospráv neznamenaly krach veškeré politické aktivity. Naopak průzkumy ukázaly, že lokální organizace celonárodních politických stran začaly provádět skutečně lokální volební kampaně. Průzkumy rovněž odhalily, že došlo k nárůstu znalostí občanů o místním politickém dění, včetně větší známosti kandidujících politických stran a jejich reprezentantů ve volbách. Relativně větší pokles byl ovšem zaznamenán v personální známosti voliče a politika. Jedním z významných důvodů, proč došlo k navyšování politických znalostí obyvatel obce, byl rozvoj místních médií a jejich zájmu o dění v obci. Medializace událostí a konkrétních problémů tak lokální politiku jednoznačně ztraktivnila. [Häggroth 1993: 14–17]

¹⁸ Po hraničních reformách v druhé polovině 70. let byly provedeny výrazné administrativní a částečně i politické organizační změny. Hlavním rysem těchto změn se stala tendence ke specializaci a profesionalizaci mezi úředníky i mezi politiky. Důsledkem pak bylo rozhodování úzké skupiny vysoce postavených úředníků či malého počtu předních lokálních politiků. [Häggroth 1993: 19]

no prostřednictvím debyrokratizace, deregulace a decentralizace ve smyslu získání širší autonomie. [Montin 1993: 26] Tyto kroky měly odstranit dosavadní problémy, a to jak demokratického rázu (obnova důvěry veřejnosti v lokální samosprávy, ve veřejný sektor a politické strany a rozšíření autonomie), tak rázu ekonomického (zajištění efektivního řízení aktivit obce). [Häggroth 1993: 41]

Projekt *free commune experiment*, jeho cíle a vývoj

*Free commune experiment*¹⁹ byl projekt iniciovaný z praktické roviny lokálních samospráv, nejednalo se tedy o shora instalovaný nástroj centrální vlády. Jeho primárním účelem byla potřeba obcí vymanit se z detailní státní kontroly a snaha prosadit větší stupeň lokální autonomie. Faktorem, který významně podpořil toto úsilí obcí, byla ekonomická situace. Ačkoli se na počátku 80. letech švédská ekonomika poměrně stabilizovala, nadále pokračovalo narůstání veřejného sektoru a současně i prohlubování státního deficitu. Situace se řešila omezováním výdajů směrem k veřejnému sektoru, takže hlavní negativní efekt dopadal právě na lokální samosprávy. [Jönsson et al. 1999: 15] Po celá 80. léta proto lokální samosprávy hledaly optimální formu své organizace a prostor umožňující adaptovat se na individuální podmínky dané lokality. V rámci těchto kroků docházelo k přehodnocení vztahu mezi lokální úrovní a centrální vládou na jedné straně a na straně druhé vztahu mezi lokálními orgány a občany žijícími na jimi spravovaném území. [Ström 2000: 98]

Původ celého programu FCE vycházel z již několikaletého projektu „Samosprávné obce a budoucnost“, do kterého byla mj. zapojena obec Bräcke.²⁰ Politické vedení této obce (společně s lídrem realizačního týmu projektu) stálo v čele iniciativy FCE, když v roce 1983 zaslalo návrh možných řešení aktuálního stavu lokálních samospráv na Ministerstvo pro státní správu.²¹ U nového sociálnědemokratického ministra Bo Holmberga vzbudil tento návrh zájem a bezprostředně na toto téma inicioval diskuze v rámci svého resortu. Už v říjnu 1983 seznámil s inovativním návrhem ostatní ministerstva, členy Riksdagu i širší veřejnost. Obratem se více než padesát obcí a okresů informovalo na možnosti zapojit se do připravovaného „pokusného“ programu. Ministerstvo proto ve velice krátké době připravilo návrh „Zákona o svobodných komunách“, který byl po projednání vládou již v březnu 1984 představen Riksdagu a po diskuzi v červnu téhož roku schválen. Trvání experimentálního programu bylo stanoveno na čtyři roky, tzn. ukončení FCE bylo plánováno na konec roku 1988. [Strömberg, Lindgren 1998: 22–24]

FCE obsahoval tři stěžejní sféry pravomocí, kterých mohly vybrané obce označené za „svobodné komuny“ užívat. První z nich představovala pravomoc oprostít se od urči-

¹⁹ Původně označován jako „Experiment svobodné zóny“. [Strömberg, Lindgren 1998: 22]

²⁰ Samosprávná obec Bräcke, součást okresu Jämtland, geograficky náleží k severní části Švédska.

²¹ Ministerstvo pro státní správu bylo ustaveno v roce 1982, nicméně ve své činnosti navázalo na fungování dřívějšího Ministerstva pro lokální samosprávu založeného již v roce 1974 za vlády sociálních demokratů. [Montin 1993: 41]

tých centrálních nařízeních a směrnic,²² jež omezovaly efektivitu řízení komuny. Obce získaly oprávnění samostatně si navrhnout vnitřní organizaci lokálních orgánů a oprávnění flexibilně využívat státní dotace. Druhá oblast umožňovala obcím rozvíjet nové postupy vedoucí ke zlepšení spolupráce mezi obcemi, okresy a centrálními orgány státní správy. Třetí sféra ponechávala prostor pro zavádění nových aktivit komun, včetně svobodného určení jejich řízení. [srov. Gustafsson 1991: 180; Montin 1993: 33; Häggroth 1993: 43; Strömberg, Lindgren 1998: 21] Na seznamu lokálních samospráv, které byly uzákoněny jako „svobodné komuny“, figurovalo celkem dvanáct jednotek, konkrétně devět obcí a tři okresy.²³ Kritéria výběru budoucích komun byla nastavena velice vágně a v podstatě ani nesledovala naplnění určitého reprezentativního vzorku obcí a okresů. Několik lokálních samospráv bylo vybráno na základě jejich účasti v projektu „Samosprávné obce a budoucnost“, další byly zvoleny s ohledem na jejich inovativní přístup k problematice vnitřní struktury lokálních orgánů.²⁴ [Strömberg, Lindgren 1998: 25]

Po parlamentním schválení projektu FCE získaly zainteresované obecní a okresní samosprávy prostor k tomu, aby mohly formulovat své žádosti o výjimky, prostřednictvím kterých by se zbavily povinnosti řídit se povinnými státními směrnicemi. Návrhy měly záměrně vycházet z praxe a zkušeností lokálních samospráv, aby se výjimky týkaly skutečně palčivých a nadměrně zatěžujících nařízeních, která bránila efektivitě a přizpůsobení se individuálním podmínkám. [Strömberg, Lindgren 1998: 25] Neuralgickým bodem celého procesu se však stalo projednávání výjimek na centrální vládní úrovni. Příslušná ministerstva, kterých se dané výjimky týkaly, odmítla podpořit takto rozsáhlé zásahy do zákonných pravidel a proces začala blokovat. Ministerstvo pro státní správu postupně ztratilo nad vývojem FCE svoji kontrolu. [Montin 1993: 34] S blížícím se termínem ukončení příjmu výjimek vstupoval projekt do krizového období, což bezprostředně znepokojovalo příslušné lokální samosprávy. Na základě jejich nátlaku na Ministerstvo pro státní správu, potažmo švédského premiéra Olofa Palmeho, došlo k nápravě situace a během podzimu roku 1985 přijala vláda konečná rozhodnutí a postoupila je ke schválení Riksdagu. [Strömberg, Lindgren 1998: 26–27]

²² Součástí tohoto bodu ovšem byla podmínka, že důsledkem nesmí být žádné nadstandardní státní výdaje a bezpodmínečně musí být dodržena základní podmínka rovného přístupu a distribuce veřejných služeb, včetně ochrany života a zdraví znevýhodněných skupin obyvatelstva. [Häggroth 1993: 43]

²³ Jmenovitě se v případě obecních samospráv jednalo o obce: Ale, Bräcke, Gnosjö, Haninge, Helsingborg, Sandviken, Tyresö, Varberg, Örebro, v případě okresních samospráv o okresy: Göteborg a Bohus, Jämtland, Örebro.

²⁴ Tyto lokální samosprávy již měly zkušenost s implementací tzv. sousedských rad, které mohly být od roku 1980 ustavovány jako alternativa k dosavadní organizaci lokálních orgánů. Sousedské rady spravovaly pouze vymezenou část teritoria obce (popř. okresu) a v této geografické oblasti nesly odpovědnost za poskytování služeb napříč jednotlivými sektory (nejčasněji byla sloučena odpovědnost za problematiku školství, sociální péče, volnočasových aktivit a kulturních zařízení). Přinášely především možnost překročit tradiční sektorové rozdělení lokálních orgánů, což přispívalo ke zvýšení efektivity správy vymezeného území. [Kronvall 1998: 127; Jönsson et al. 1999: 29] Dále také přinášely možnost reprezentovat určitou lokalitu, čímž v některých případech obnovovaly podobu obcí před slučovací reformou. [Lindström 2001: 335] Tyto rady přímo navazovaly na činnost předchozích tzv. sousedských komisí, které byly zavedeny po reformě slučování obcí v polovině 70. let za účelem revitalizace lokální demokracie a zvýšení administrativní efektivity. Hlavním rozdílem bylo, že sousedské komise (na rozdíl od sousedských rad) nedisponovaly rozhodovacími pravomocemi, ale pouze poradním hlasem. [Häggroth 1993: 27–28; Montin 1993: 49]

Po prozkoumání obsahu 284 žádostí podaných jednotlivými komunami se jako stěžejní ukázaly tři tematické oblasti. V nejvyšším počtu se žádosti o výjimky (celkem 72 žádostí) týkaly sektoru vzdělávání, v rámci kterého komuny požadovaly pružnější systém státního financování, větší volnost v organizaci práce a větší odpovědnost za personál ve školách. V pořadí druhý nejvyšší počet výjimek (celkem 64 žádostí) zahrnoval sektor plánování a výstavby. [Strömberg, Lindgren 1998: 28] Třetí okruh pak tvořily výjimky vztahující se k sektoru zdravotní péče a sociálních služeb. [Häggroth 1993: 45] Přibližně jedna třetina ze všech žádostí komun však nakonec nevyžadovala zvláštní dodatky zákonů, protože byla upravena prostřednictvím obecných nařízení vně projekt FCE. [Kronvall 1998: 133] Přesto byla celková úspěšnost návrhů relativně vysoká, když Riksdag schválil přibližně tři čtvrtiny z nich. Dle nastavených pravidel se schválené výjimky týkaly všech svobodných komun bez ohledu na to, která lokální samospráva ji iniciovala.²⁵ [Häggroth 1993: 47; Strömberg, Lindgren 1998: 28–29]

I když ministerstvo původně stanovilo přesný termín ukončení příjmu žádostí na konec roku 1985, i po jeho vypršení přijalo několik dalších výjimek. Přehodnocení postoje ministerstva odhalovalo změnu charakteru celého projektu FCE, který se postupně vyvíjel z časově limitovaného projektu v kontinuální proces změn. [Häggroth 1993: 47; Strömberg, Lindgren 1998: 29] Tento obrat se projevil o pár let později, když ministr pro státní správu Holmberg odmítl čekat na výsledky evaluačních analýz²⁶ a na jaře 1987 přeložil vládě návrh zákona, který měl flexibilní strukturu lokálních orgánů zakotvit jako všeobecnou pravomoc pro všechny lokální samosprávy. Ze strany parlamentních komisí a samotného Riksdagu však přišla očekávaná negativní reakce. Ministr Holmberg proto začal v rámci svého resortu intenzivně pracovat na návrhu zákona o prodloužení doby trvání projektu FCE. Tento návrh získal parlamentní souhlas v říjnu 1988 i přes skutečnost, že o něm hlasoval po volbách obměněný parlament (k personální změně došlo dokonce i na postu ministra pro státní správu). Program FCE mohl pokračovat až do prosince roku 1991. [Strömberg, Lindgren 1998: 30–31] V prodlouženém období byly na žádost jednotlivých obcí a okresů rozšířeny řady zapojených lokálních samospráv na celkem čtyřicet svobodných komun, konkrétně 36 obcí a čtyři okresy.²⁷

Po nezdaru, který s sebou nesla evaluační analýza programu FCE v jeho základním období,²⁸ byl vládou jmenován specialista pověřený zpracování kompletního souhrnu výsledků vyplývajících z programu FCE. Jeho zpráva se stala základem pro následující politické kroky. [Kronvall 1998: 127]

²⁵ Původní záměr Ministerstva pro státní správu však byl zcela opačný, tzn. schválení výjimek pro jednotlivé komuny zvláště a aplikace pouze těch, o které ve svém návrhu zažádaly. Po zapojení dalších ministerstev do procesu však tento záměr nebyl obhájen.

²⁶ Hodnocení experimentu mělo být zpočátku výhradní odpovědností Komise pro vztahy mezi centrem a lokalitou, která spadala pod Katedru politologie Univerzity v Gothenburgu. Jednotlivá ministerstva však navzdory tomu začala pořizovat dílčí a samostatné evaluace. Veškeré tyto hodnotící aktivity FCE byly nakonec sjednoceny v rámci tzv. Gothenburského evaluačního programu. [Strömberg, Lindgren 1998: 30–31] Vedle tohoto vědeckého programu však vznikly další individuální evaluační analýzy, které vytvářely různé lokální iniciativy. [Kronvall 1998:126]

²⁷ Po prodloužení trvání FCE přijalo roli svobodných komun dalších 27 obecních a jedna okresní samospráva.

²⁸ Zpracování evaluační analýzy projektu FCE mezi lety 1984 a 1988 bylo rozdrobeno mezi několik týmů a lokálních iniciativ. Závěrečná zpráva navíc pokryla pouze část zavedených experimentálních aktivit. Z důvodu nedostatečných a nevhodných dat nebyla zpracována hodnotící analýza flexibilních změn vnitřní organizace komun. [Kronvall 1998: 126; Strömberg, Lindgren 1998: 32]

Tabulka 2: Vývojové etapy projektu *free commune experiment* v letech 1984 až 1991

Jednotlivé období projektu FCE	Období	Aktuální dění
Zahajovací fáze	1983	<ul style="list-style-type: none"> • dopis obce Bräcke na Ministerstvo pro státní správu • veřejné projevy ministra Holmberga o potřebě a důvodech zavedení FCE
První legislativní fáze	1984	<ul style="list-style-type: none"> • vytváření návrhu zákona FCE • schválení projektu FCE v Riksdagu • výběr dvanácti lokálních samospráv, které se staly svobodnými komunami
Fáze výjimek	červen 1984 – září 1985	<ul style="list-style-type: none"> • překládání návrhů na výjimky ze zákonných opatření ze strany svobodných komun • vznik střetu mezi Ministerstvem pro státní správu a „sektorovými“ ministerstvy (např. zdravotnictví, školství, průmyslu), který odsunul termín následného schválení výjimek Riksdagem až na konec roku 1985
První implementační fáze	1986	<ul style="list-style-type: none"> • zavádění povolených výjimek do praxe svobodných komun • umožnění dalšího předkládání návrhů na výjimky ze strany svobodných komun
Druhá legislativní fáze	březen 1987 – říjen 1988	<ul style="list-style-type: none"> • předložení návrhu všeobecného zákona o ustavení flexibilní struktury orgánů v rámci lokálních samospráv, který byl následně zamítnut parlamentními komisemi • schválení prodloužení doby trvání projektu FCE a rozšíření počtu svobodných komun na celkových čtyřicet
Druhá implementační fáze	červen 1988 – květen 1990	<ul style="list-style-type: none"> • schválení výjimek pro nově zainteresovaných dvanáct obecních samospráv (včetně Göteborgu) • výměna ministra pro státní správu Holmberga po volbách do Riksdagu
Třetí implementační fáze	říjen 1990 – prosinec 1991	<ul style="list-style-type: none"> • schválení výjimek pro nově zainteresovaných 15 obecních samospráv a jedné okresní samosprávy • rozhodnutí Riksdagu uzákonit flexibilní struktury orgánů v rámci lokálních samospráv s všeobecnou platností • rozhodnutí Riksdagu pokračovat experimentální metodou v případě problematiky výjimek ze státních nařízení

Zdroj: Strömberg, Lindgren 1998: 22–33

Praktické výsledky a problematické momenty projektu *free comunne experiment*

Za nejvýznamnější příspěvek projektu FCE k rozšíření lokální autonomie byl v rámci evaluačních analýz ohodnocen zisk práva komun na flexibilní strukturu lokálních orgánů. Současně i ze strany komun byl největší význam připisován právě tomuto oprávnění, protože umožňovalo svobodné rozhodnutí o počtu, organizační struktuře a rozsahu pravomocí politických a administrativních orgánů. [Strömberg, Lindgren 1998: 32] Komuny již nemusely ustavovat ze zákona povinné komise, jež se specializovaly na konkrétní sektor veřejné správy,²⁹ ale mohly se řídit dle aktuálních demografických a socioekonomických podmínek na jimi spravovaném území. Na základě uspokojujivých zkušeností proto bylo původně experimentální schéma doporučeno k plošnému zavedení. [Kronvall 1998: 128] Návrh zákona musel čelit silnému odporu konzervativních sektorových ministerstev, přesto byl nakonec úspěšně prosazen. V roce 1991 tak Riksdag schválil pravomoc flexibilního ustavování vnitřní struktury lokálních samospráv jako trvalou a všeobecnou legislativní změnu, která byla vtělena do inovovaného Zákona o lokálních samosprávách.³⁰ [Häggroth 1993: 49–50] Mezi povinně ustavovanými orgány od té doby figurovaly pouze volené zastupitelstvo, exekutivní výbor a volební komise.

Hodnocení úspěšnosti projektu FCE v oblasti výjimek z nařízení centrální vlády je relativně komplikované. Hlavním problémem představovaly především nedostatečné evaluační studie. [Kronvall 1998: 135] Protože výstupy z uplatněných výjimek byly poměrně vágní, schválil Riksdag pokračování experimentálního modelu v této oblasti i po roce 1991. [Strömberg, Lindgren 1998: 32] Hodnocení navíc zatěžovala politika jednotlivých ministerstev, která odmítala řízení vývoje jejich sektorů dle vůle komun a svými kroky tak výrazně limitovala význam samotného projektu FCE. Ještě v době existence svobodných komun totiž ministerstva postupně představila významné všeobecně platné změny zcela vně projektu FCE, čímž převzala část agendy FCE výhradně do svých rukou. Požadované výjimky komun se tak v určitých sektorech staly bezpředmětnými. [Montin 1993: 35] Jasným příkladem takovéto ministerské politiky bylo přijetí nového zákona o územním plánování a výstavbě v roce 1987, který výrazně modifikoval a zjednodušil původní státní regulace. [Häggroth 1993: 45; Strömberg, Lindgren 1998: 28] V roce 1990 byl zase schválen nově revidovaný zákon týkající se vzdělávání, jenž zaváděl širokou svobodu obcí v organizování aktivit ve školství a rovněž proměnu účelových vzdělávacích grantů v obecnou finanční podporu. [Häggroth 1993: 45; Kronvall 1998: 133–134]

Uspokojivé výsledky přinesl program FCE v rámci prohlubování spolupráce mezi obecními a okresními orgány. Konkrétním příkladem úspěšné kooperace bylo vytvoření lokální federace mezi obcí Östersund a okresem Jämtland, jejichž společná komise získala odpovědnost za poskytování veškerých sociálních služeb a základní péče na vymezeném

²⁹ Mezi povinné komise ze zákona se řadily např. komise pro sociální věci, komise pro životní prostředí a ochranu zdraví, komise pro vzdělávání.

³⁰ Pozměněný Zákon o lokálních samosprávách z roku 1991 vešel v účinnost k lednu 1992. Do této doby byl revidován dvakrát (v letech 1953 a 1977) v souvislosti s reformami slučování obcí.

území obce. Pozitivní vliv měl projekt FCE rovněž na zavádění inovativních aktivit obcí s cílem zefektivnit poskytování veřejných služeb. Z nově zaváděných aktivit lokálních samospráv se jednalo o delegování odpovědnosti na speciální komise (především v oblasti zdravotní péče) či delegování odpovědnosti za provoz veřejných institucí (např. mateřských škol a center volného času) na individuální osoby a asociace. Mezi inovativní aktivity se zařadilo také uzavírání smluvních dohod se soukromými dodavateli (především v oblasti pomocných služeb v domácnostech) apod. [Kronvall 1998: 128]

Do decentralizačního a deregulačního procesu se však nepochybně promítla i ekonomická situace konce 80. let. Pesimistická ekonomická data se v následujících letech projevila výrazným poklesem HDP a růstem nezaměstnanosti. [Jönsson et al. 1999: 15] Centrální vláda proto neměla příliš na vybranou. Pokud chtěla udržet státní finance na uzdě, musela přenechat lokálním samosprávám širší pole jejich samostatné působnosti, aby mohly skutečně efektivně vykonávat jim svěřené aktivity. [Häggroth 1993: 55] V této souvislosti v průběhu 80. let rovněž docházelo k zavádění reformních prvků v souladu s konceptem *New Public Managementu*, a to za účelem zvýšení efektivity řízení obcí a také zlepšení obrazu veřejného sektoru v očích veřejnosti.³¹

Jak již bylo naznačeno dříve, kritickým momentem celého projektu FCE se stal postoj jednotlivých ministerstev, jejichž agendy se dotýkaly žádostí komun o výjimky z dosavadních platných nařízení. Příslušná ministerstva shledala kroky komun jako nepřijatelné zasahování do nastavených pravidel, zaujala proti celému projektu FCE velice negativní postoj a prostřednictvím své aktivní činnosti dokázala převzít nad celým procesem udělování výjimek kontrolu. Ministerstvo pro státní správu, které původně stálo v čele experimentu, evidentně nepočítalo s tak silným odporem jednotlivých ministerstev, ke kterým se navíc připojily státní orgány na lokální úrovni a rovněž odborové organizace. [Strömberg, Lindgren 1998: 35–36] Svým jednáním proto ministerstva záměrně „obcházela“ projekt FCE a zaváděla významné všeobecně platné změny, které byly v souladu s jejich zamýšlenou politikou. [Montin 1993: 35]

Skutečnost, že některá ministerstva zaujala vůči projektu FCE konfliktní stanovisko a viděla v něm svého soupeře, způsobila postupné rozdrobení experimentálního projektu v oblasti deregulace státních nařízení. [Strömberg, Lindgren 1998: 36] Na druhou stranu lze tuto skutečnost interpretovat tak, že projekt FCE svým fungováním přispěl, resp. přinutil sektorová ministerstva k představení decentralizačních a deregulativních reformních kroků v jednotlivých oblastech (konkrétně v sektorech územního plánování a výstavby, pracovního trhu, vzdělávání a životního prostředí). [Kronvall 1998: 136] Sřet FCE se sektorovými zájmy tak v podstatě usnadnil průběh deregulativního procesu, o který obecní samosprávy dlouhodobě usilovaly, a napomohl nahrazení účelových státních grantů novým systémem

³¹ V rámci konceptu *New Public Managementu* se veřejná správa začala orientovat především na občana, kterého definovala jako klienta/zákazníka, jehož požadavkům na rozsah a kvalitu veřejných služeb by měla umět vyhovět. Aby veřejná správa dosáhla stanovených cílů, zaváděla techniky běžně užívané v soukromém sektoru (manažerské techniky jako např. řízení dle cílů, profesionalizace administrativy a politického vedení, spolupráce se soukromým sektorem, tržní orientace, nastavení systému voucherů pro „nákup“ služeb apod.).

všeobecného financování.³²

Kromě nezpochybnitelného vlivu na zavedení pravomoci svobodného určení vnitřní organizace, byly hlavní efekty projektu FCE spíše nepřímého charakteru, ať už se jedná o zmiňované vydláždění cesty k prosazení změn ve státním financování lokálních samospráv, objevení vlastních nadbytečných nařízení, vyjasnění rozsahu kontroly centrální vlády či zvýšení spolupráce mezi komunami. Významnou roli program FCE sehrál především při nastartování diskuze o způsobu reformování aktivit obecní a okresní samosprávy a o změně postoje centra k deregulaci a decentralizaci. [Häggroth 1993: 54–55; Strömberg, Lindgren 1998: 38; Gustafsson 1991: 182]

Závěr

Projekt *Free commune experiment* byl do švédského komunálního systému implementován v roce 1984 a po souhlasu Riksdagu bylo jeho trvání prodlouženo až do konce roku 1991. Celý program FCE nevznikal shora jako nástroj centrální vlády, naopak byl iniciován lokální úrovní, která dokázala velice dobře definovat problémy, s nimiž se obce a okresy při výkonu každodenní politiky musely potýkat. Experimentální projekt, který byl aplikován na „zkušební vzorek“ několika obcí a okresů, vytvářel tzv. svobodné komuny s nestandardními právy odporujícími tehdy platné legislativě. Jeho primárním účelem byla snaha obcí vymanit se z detailní státní kontroly a snaha prosadit větší stupeň lokální autonomie. Tyto potřeby velice úzce souvisely s postavením obcí v rámci švédského modelu *welfare state*, ve kterém hrají hlavní roli právě lokální samosprávy jako největší poskytovatelé veřejných služeb. Iniciace programu FCE reagovala na nepříliš optimistickou ekonomickou situaci počátku 80. let a také na poměrně silnou centrální regulaci lokálních samospráv, která prakticky bránila možnosti přizpůsobit se individuálním podmínkám konkrétního prostředí a znemožňovala zvýšení efektivity jejich řízení a hospodaření.

Hodnocení výsledků projektu FCE ukázalo, že jeho nejvýznamnějším přispěvkem byl zisk práva komun na flexibilní strukturu lokálních orgánů, které se na počátku 90. let po schválení Riksdagem stalo součástí Zákona o obecních samosprávách s všeobecnou platností. Tímto oprávněním dosáhly lokální samosprávy částečného rozšíření lokální autonomie a také možnosti flexibilně se přizpůsobovat lokálním podmínkám, aktuální demografické a socioekonomické situaci na jimi spravovaném území. Komplikovanější hodnocení efektů projektu FCE přinesla oblast výjimek z nařízení centrální vlády, ve které se silně angažovala jednotlivá sektorová ministerstva, jež vůči projektu FCE zaujala konfliktní stanovisko. Jednotlivá ministerstva svým působením velice obratně převzala nad touto oblastí projektu kontrolu a nepřipustila, aby proces revize centrálních nařízení koordinovaly komuny, resp. lokální samosprávy. Z tohoto důvodu začala nezávisle na projektu

---

32 Dle původního nastavení systému státního financování existovalo více než sto různých státních grantů, ze kterých pouze 15 % představovaly všeobecné granty. V drtivé většině se jednalo o účelové granty směřující především do oblasti vzdělávání, předškolní péče, péče o seniory a zdravotnictví. Nový systém financování obcí byl schválen v roce 1991 v rámci Zákona o lokálních samosprávách a v podstatě zrušil existenci účelových grantů. [Häggroth 1993: 51, 54]

FCE představovat úpravy dosavadní legislativy, které uvolňovaly míru státní kontroly nad lokálními samosprávami. Pro ministerstva však bylo relevantní, aby tento proces probíhal právě pod jejich taktovkou a v jimi akceptovaných mezích.

Projekt FCE sehrál ve vývoji švédské lokální politiky nepochybně významnou roli, protože nastartoval proces kontinuální proměny lokálních samospráv. Ačkoli se zavádění změn směrem k rozšíření autonomie lokálních samospráv muselo potýkat s odporem zastánců tradičního pořádku a sektorových zájmů, přesto se na základě aktivní činnosti lokální úrovně podařilo dospět alespoň k dílčím úspěchům. Hlavní význam programu FCE je tak připisován především zviditelnění problematiky a rozpoutání debaty o potřebných reformách s decentralizačními a deregulačními efekty. Právě proto je projekt FCE označován za prvotní krok k „revolučnímu procesu“ na úrovni lokálních samospráv. [Häggroth 1993: 54–55; Kronvall 1998: 139]

Při obrácení pohledu do prostředí české komunální politiky je patrné, že se také české obce potýkají s ekonomickými problémy, nejsou spokojeny se systémem státního financování, s rozsahem vlastního autonomního rozhodování, ani s nadměrnou byrokratizací. Doposud jim však chybí nástroj, prostřednictvím kterého by rozpoutaly diskuzi a staly se v ní rovnocenným partnerem centrální vlády. Možnou inspirací zahájení procesu budoucích změn může být právě švédský model projektu FCE. Prostřednictvím metody experimentu a postupného ověřování zavedených prvků v praxi by mohlo dojít k nenásilnému a postupnému nastartování procesu změn, ať už v rámci experimentálního projektu, nebo v rámci vedlejších efektů mimo něj.

PRAMENY A LITERATURA:

- BÄCK, H.; JOHANSSON, V. (2010). Sweden. In GOLDSMITH, M. J.; PAGE, E. C. (eds.) *Changing Government Relations in Europe. From Localism to Intergovernmentalism*. New York: Routledge, s. 198–209. ISBN 0 415 54846 2
- BALDERSHEIM, H.; STÅHLBERG, K. (1998). From top-down to bottom-up: free communes and the politics of administrative modernization. In BALDERSHEIM, H.; STÅHLBERG, K. (eds.) *Toward the Self-regulating Municipality. Free Communes and Administrative Modernization in Scandinavia*. Aldershot: Ashgate, s. 3–20. ISBN 1 85521 553 5.
- GUSTAFSSON, A. (1991). The Changing Local Government and Politics in Sweden. In BATLEY, R. STROKER, G. (eds.) *Local Government in Europe. Trends and Developments*. Basingstoke: MacMillan, s. 170–189. ISBN 0 333 55480 9.
- HÄGGROTH, S. (1993). *From Corporation to Political Enterprise: Trends in Swedish Local Government*. Stockholm: Allmänna Förelaget. 110 s. ISBN 91 38 13279 6.
- HÄGGROTH, S. (1993). *From Corporation to Political Enterprise*. Stockholm: Ministry of Public Administration. 110 s. ISBN 91 38 13279 6.

- JÖNSSON, S.; NILSSON, L.; RUBENOWITZ, S.; WESTERSTÅHL, J. (1999). *The Decentralized City. Democracy, Efficiency, Service*. Göteborg: BAS Publisher. 275 s. ISBN 91 7246 159 4.
- KRONVALL, K. (1998). Deregulation and decentralization in the Swedish free commune experiment. In BALDERSHEIM, H.; STÅHLBERG, K. (eds.) *Toward the Self-regulating Municipality. Free Communes and Administrative Modernization in Scandinavia*. Aldershot: Ashgate, s. 125–141. ISBN 1 85521 553 5.
- LIDSTRÖM, A. (2001). Sweden: The End of the 'Swedish Model'? In LOUGHLIN, J. (at al.). *Subnational Democracy in the European Union: Challenges and Opportunities*. Oxford: Oxford University Press, s. 319–342. ISBN 0 19 927091 0
- MONTIN, S. (1993). *Swedish Local Government in Transition. A Matter of Rationality and Legitimacy*. Örebro Studies 8, University of Örebro. 82 s. ISBN 91 7668 130 0.
- MONTIN, S. (2000). Between Fragmentation and Co-ordination. The Changing role of Local Government in Sweden. *Public Management*, Vol. 2, No. 1, s. 1–23. ISSN 1461 667X.
- MONTIN, S.; AMNÅ, E. (2000). The Local Government Act and Local Government Reform in Sweden. In AMNÅ, E.; MONTIN, S. (eds.) *Towards a New Concept of Local Self-Government. Recent Local Government Legislation in Comparative Perspective*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, s. 157–185. ISBN 82 7674 582 2.
- ROSE, L.; STÅHLBERG, K. (2005). The Nordic Countries: still the 'promised land'? In DENTERS, B.; ROSE, L. *Comparing Local Governance: Trends and Developments*. New York: Palgrave MacMillan, s. 83–99. ISBN 0 333 99556 3.
- STRÖM, L.-I. (2000). Swedish Municipalities and the European Union. In GIDLUND, J.; JARNECK, M. (eds.) *Local and Regional Governance in Europe: Evidence from Nordic Regions*. Cheltenham: Edward Elgar, s. 97–105. ISBN 1 84064 368 4.
- STRÖMBERG, L.; LINDGREN, L. (1998). The Swedish case: political change and administrative resistance. In BALDERSHEIM, H.; STÅHLBERG, K. (eds.) *Toward the Self-regulating Municipality. Free Communes and Administrative Modernization in Scandinavia*. Aldershot: Ashgate, s. 21–40. ISBN 1 85521 553 5.

Internetové zdroje:

Levels of Local Democracy in Sweden – Swedish Association of Local Authorities and Regions. [cit 2001-03-18] Dostupný z WWW: <http://brs.skl.se/brsbibl/kata_documents/doc39551_1.pdf>.

The Instrument of Government. [cit 2001-03-18] Dostupný z WWW: <http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_____6307.aspx>.